פרשת
חיי שרה
תשפ"ז
- גליון 106 -

מעמקים

מאמרי התבוננות והעמקה, בדרך הקבלה והחסידות
באופן בהיר ומוסבר הנוגע לחיים ולנפש

מעובדים מתוך שיעורי
הרב **יצחק שפירא** שליט"א
ראש ישיבת עוד יוסף חי

לקבלת העלון
מידי שבוע
התקשרו
לר' זושא דויטש
052-7152642

9
מדוע הגלגולת הדוממת
נחשבת יותר גבוהה מהמח
החושב והמשכיל?

14
מה משמעות האורות
היוצאים מהאזניים
בכתבי האר"י?

28
האם רבנים צריכים
להיות מעורבים
בפוליטיקה?

לשאלות, הערות, ולקבלת העלון באימייל מידי שבוע
shiurimshapira@gmail.com

או בטלפון - ר' זושא דויטש
052.715.2642

הגהה: יוחאי אלימלך רווה

אנו מזכירים שקיים פורום דיונים בנושאי השיעורים, להצטרפות לפורום יש לשלוח בקשה למייל המופיע למעלה

קו עדכונים על זמני ומיקומי השיעורים
02.313.0687

לשמיעת השיעורים בקול הלשון
073.371.8149

תוכן עניינים

מעמיקים בפרשה

מה' יצא הדבר: כיצד לגשת לשידוך 5

מעמיקים בקבלה

אוצרות חיים (6) 9

מעמיקים בחינוך ילדים

התמודדות עם גניבה (ב) 22

שו"ת ממעמקים

רבנים ופוליטיקה 28

אנו כיהודים, מאמינים שה' מהוה את העולם מאין ליש כל רגע מחדש. כאשר ה' מהווה את העולם מאין ליש, בעומק של המציאות הוא נמצא ונוכח כל הזמן. במעמקים של הנפש ושל הבריאה כולה הקב"ה שוכן, מחכה ומצפה שנחשוף ונגלה אותו. אם רק נעמיק מספיק בכל פרט, נוכל למצוא ולהרגיש את הקב"ה.

כיצד אנו עושים זאת? אם נאמץ את זווית ההסתכלות של ה' על העולם נגלה שהמציאות אינה כה אטומה, אלא כל כולה בעצם ביטוי של ה' במציאות שכביכול מרגישה נפרדת ממנו.

בחוברת שלפניכם ישנם מאמרים בחסידות בנגלה ובתורת הנפש. המאמרים לא מוגהים על ידי הרב, אך מנסים לשמור על הסגנון והעומק של שיעוריו. ההתבוננויות בדרך החסידות על נושאים שונים בתורתנו הקדושה מגלה עומק לפנים מעומק, וחיבור חזק של התורה לחיים האישיים שלנו.

אז קדימה, אתם מוזמנים לצלול איתנו... למעמקים

מעמיקים בפרשה

מאירים עיניים בפרשת השבוע

מה' יצא הדבר: כיצד לגשת לשידוך

תיאור הקשר בין יצחק ורבקה הוא יוצא דופן. השידוך ביניהם מתואר באריכות ומלווה במעשי חסד ובהשגחה פרטית; ואחר כך נאמר עליהם: "וַיְבִאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ, וַיִּקַּח אֶת רִבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֶּאֱהָבֶהָ". תיאור כזה של אהבה בין בני זוג נשואים הוא דבר נדיר בתורה, ואף בתנ"ך כולו.

מאחר שהקשר בין יצחק ורבקה מתואר בצורה מיוחדת כל כך, ראוי ללמוד ממנו כיצד בונים קשר טוב בין איש לאשה, ובפרט כיצד ניגשים לשידוך לקראת החתונה - שהרי על השידוך הזה אומר הכתוב: "מֵה' יָצָא הַדָּבָר".

✦ העבד מחפש אשה בעלת מסירות

לאחר שרבקה שאבה מים גם לעבד וגם לגמלים, ואמרה לו "בַּת בְּתוּאֵל אָנֹכִי בֶּן מִלְכָּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְנָחוֹר", השתחווה עבד אברהם - שלפי דברי חז"ל הוא אליעזר - לה' והודה לו: "בָּרוּךְ ה' אֱלֹקֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם אֲשֶׁר לֹא עָזַב חַסְדּוֹ וַאֲמִתּוֹ מֵעִם אֲדֹנִי".

על מה הודה העבד לה'? אפשר היה לחשוב שהוא הודה על כך שהגיע דווקא לבית משפחתו של אברהם, אך קשה לומר כך, שהרי יכול היה פשוט לברר היכן הם גרים. אפשר היה לחשוב גם שהסימן שקבע - שהנערה תשקה גם אותו וגם את גמליו - היה סימן אקראי, שנועד רק לבדוק אם ההשגחה מכוונת את השידוך. אך גם

זה קשה, שכן אין זה סימן אקראי כלל: זהו סימן מובהק של מידת החסד, מידתו של אברהם אבינו, איש החסד.

התשובה היא שהעבד חיפש אשה שתהיה שותפה להתמסרות של יצחק לעבודת ה'. היה ברור לו שהאשה הנכונה ליצחק אבינו היא אשה המתמסרת לזולת, לחסד ולמעשים טובים - וזה בדיוק מה שחיפש. כאשר ראה עד כמה רבקה מתאמצת להיטיב עם אדם זר שאינה מכירה, ואף התברר שהיא ממשפחת אברהם, ראה בכך את ידו של ה' המלווה את השידוך - ועל כך הודה לה'.

✦ להתחיות ממטרה משותפת

אם אנחנו רוצים ללמוד מהסיפור הזה איך להתנהג בפגישת שידוכים - ניתן ללמוד מכאן דבר חשוב ובסיסי: כאשר בחור מחפש ובודק עם מי הוא רוצה להתחתן, עליו לחפש עם מי הוא מרגיש שיוכל להתמסר לשליחות משותפת.

לכל בית נאמן בישראל יש שליחות שלמענה שלח אותו ה' לעולם. באופן כללי, השליחות היא להקים משפחה על אדני תורה, יראת שמים וגמילות חסדים; ובאופן פרטי, לכל זוג יש עניין ייחודי משלו - 'האות שלו בתורה'. לכן, בפגישות שלפני החתונה על הבחור לבדוק שני דברים: האם למשודכת שהוא נפגש עמה יש התמסרות לעניינים טובים (כפי שאליעזר בדק את רבקה), והאם היא תרצה להתמסר יחד איתו לעניין המשותף שלהם. כאשר לשניהם יש 'חוש' שהם יכולים ורוצים להתמסר יחד לשליחות המשותפת שלהם - הגיע עתם, עת דודים[א].

✦ לרצות את ההתמסרות ולא את הרווח העצמי

מה קורה כאשר בני הזוג משתמשים בפגישות שלפני החתונה כדי להצמיח את הרגש ולבדוק אם יש חיות ותחושה טובה בקשר? במקרה כזה הם אינם בודקים אם הם יכולים ורוצים להתמסר למשהו משותף; כל אחד מהם בודק אם הקשר טוב לו, מרגש אותו ומקדם אותו. במקום לחשוב על הקשר ועל השותפות, כל אחד חושב - במידה מסוימת - על עצמו. צורת חשיבה כזו מעכירה את הקשר ואינה בונה אותו כראוי.

א. וכך כותב הרב יצחק גינזבורג (יין משמח ה, עמוד סב):

> יש לדעת כי הפגישות בין בני הזוג לפני החתונה נועדו בעיקרן כדי לזהות בשכל האם בני הזוג מתחיים ממטרה משותפת, ולא לשם הצמחת רגש הלב, שרק ניצניו מתגלים בפגישות, ואילו הצמחתו צריכה להעשות דווקא אחרי הנישואין.

יתרה מזו: צורת החשיבה שבני הזוג מאמצים לפני החתונה עלולה ללוות אותם גם לאורך שנות נישואיהם. גם לאחר החתונה, כשהם כבר מתמסרים בפועל למטרות המשותפות שלהם, הם עלולים לא לשים לב לכך שעיקר הקשר ביניהם הוא השותפות, ולחשוב שהעיקר הוא מה שכל אחד מקבל ממנו.

לעומת זאת, אם בפגישות שלפני החתונה יחפשו בני הזוג ליצור מקום שבו הם מתמסרים יחד לשליחות משותפת - צורת החשיבה הזו תהיה היסוד של הקשר ביניהם. הם לא יחפשו בנישואין את מה שכל אחד יכול להרוויח, אלא את השותפות וההתמסרות.

לפי גישה זו, לפגישות שלפני החתונה יש היבט נוסף: נתינת אמון. כאשר בני הזוג בודקים אם הם מתחיים ממטרה משותפת, ולא אם הם מתרגשים זה מזה, הם נותנים אמון רב - אמון זה בזה, ואמון בכך שהרצון שלהם להתמסר יחד לשליחות משותפת יבנה, בעזרת ה', בניין עדי עד. אמון זה ימשיך ללוות אותם גם לאחר החתונה, לאורך ימים ושנים טובות: הם לא יחפשו מה הם מרוויחים מהקשר, אלא יוכלו להתמסר לשותפות שלהם מתוך אמון שההתמסרות המשותפת תניב פירות טובים.

✦ להשקיע בשידוך

התורה מאריכה מאוד בתיאור השידוך של יצחק ורבקה ומקדישה לו כשישים פסוקים. את החתונה עצמה, לעומת זאת, היא מתארת בפסוק אחד בלבד: "וַיִּבְאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רִבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֶּאֱהָבֶהָ". לפי מה שהוסבר עד כה, נראה שבכך מלמדת אותנו התורה שחיי הנישואין, והאהבה והאחווה שבין בני הזוג, תלויים במידה רבה בתפיסה שלהם את הקשר.

כאשר בני הזוג משקיעים בפגישות שלפני החתונה ברצון להתמסר ובנתינת אמון, הם ניגשים לשידוך מתוך תפיסה נכונה של הקשר - ומתוך אותה תפיסה הם ממשיכים לחיות גם בנישואיהם. כך האהבה והקשר צומחים ממילא, כפועל יוצא של הרצון הטוב לבנות את הקשר. משום כך האריכה התורה בשידוך וקיצרה בחתונה: מה שנבנה בשידוך הוא שמעצב את הנישואין.

✦ בין יצחק ורבקה ליעקב ורחל: שני רבדים בקשר

עד כה עסקנו בשידוך של יצחק ורבקה. כדי להשלים את התמונה, כדאי להשוות אותו לשידוך של בנם, יעקב אבינו. אצל יצחק ורבקה הקשר נבנה מתוך התמסרות ובלי כל תקלות: יצחק אבינו מתחתן תחילה, ורק לאחר מכן מכיר את אשתו ואוהב

אותה. אצל יעקב אבינו הדברים מתנהלים אחרת: הוא שוהה זמן רב בבית לבן, מכיר היטב את רחל, ומתאמץ מאוד כדי לשאת אותה לאשה.

שני השידוכים, של יצחק ושל יעקב, מצביעים על שני רבדים המרכיבים את הקשר בין איש לאשתו. הרובד הראשון בא לידי ביטוי בשידוך של יצחק ורבקה: אנו הולכים על הקשר בעיניים עצומות ומתמסרים אליו לגמרי, ומכח התמסרות ודאית זו הקשר נבנה. רובד זה הוא הבסיס של הקשר; כאשר הוא יציב, יש לנו את הכח לבנות קשר בריא וטוב. הרובד השני, הנבנה על גבי הראשון, בא לידי ביטוי בשידוך של יעקב אבינו: זהו הרובד שבו עלינו לעבוד ולהתאמץ הרבה כדי שהקשר יעלה יפה - לטרוח, לדון, ליישב את ההדורים, לפרנס ולגדל ילדים - כדי שהחיים יתנהלו כמו שצריך.

התורה מאריכה מאוד בסיפור השידוך של יצחק ורבקה, וכך היא מלמדת אותנו שהבסיס של הקשר צריך להיות התמסרות. פעמים רבות דווקא לפני הנישואין ובתחילתם מרגישים חזק יותר את רובד ההתמסרות: אנו הולכים על הקשר בכל הכח, וזה מה שמחזיק אותנו. אחרי החתונה, כשמגיעים הילדים וטרדות החיים, החלק של יעקב אבינו - החלק שבו עלינו להתאמץ - נעשה נוכח יותר.

ככל שנצליח להנכיח גם בזמני השגרה והעומס את הרובד העמוק, שבו אנו הולכים על הקשר בלי פשרות ומתמסרים אליו לגמרי, כך יהיה לנו יותר כח לעמול על הקשר ולבנות אותו כראוי. וככל שנרגיש יותר ש"מה' אשה לאיש" - שהקב"ה הוא שסיבב את השידוך בינינו - כך נוכל להתמסר לקשר יותר, וממילא גם לשאוב ממנו כח. כך משתלבים שני השידוכים זה בזה: ההתמסרות של יצחק ורבקה היא היסוד, והעמל של יעקב ורחל הוא הבניין שנבנה עליו.

מעמיקים יחד

יש לכם שאלה על הכתוב במאמר? רוצים לשתף בחידוש הקשור אליו?

פורום "ממעמקים" לעובדי השם - המקום להרחיב ולדון בשיעורי הרב

להצטרפות שלחו מייל ל shiurimshapira@gmail.com

מעמיקים בקבלה

אוצרות חיים (6)

במסגרת השיעורים באוצרות חיים התחלנו בפעם הקודמת (נדפס בגליון 103) את שער טנת"א. כעת אנו ממשיכים מאמצע פרק א. על מנת להיכנס לעניינים נזכיר בקצרה את מה שלמדנו עד כה: התחלנו לדבר על אור אין סוף (לאחר הקדמה ארוכה על היחס בינו לבין הקב"ה כפי שכל יהודי פשוט מאמין בו ופונה אליו) ועל כל התהליך שעבר מהיותו בבחינת אין סוף עד היותו בבחינת "אדם קדמון", שעל בחינה זו כתב האר"י: "קראה התורה את האדם 'צלם אלהים'... פרט אחד אשר הוא כולל כל מציאות החלל הזה וממנו מתפשטים כל העולמות כולם... והוא בחינת מציאות 'אדם קדמון לכל הקדומים', הנזכר בזוהר ובתיקונים (דפים מב., קב. וקלג.)".

בהמשך הדברים כתב שם האר"י: "להיות אור הא"ס גדול מאד לכן לא היו יכולים לקבלו אלא באמצעות זה האדם קדמון, ואפילו מזה האדם קדמון עצמו אין מציאות לקבלו אלא אחר יציאת אורו חוצה לו דרך הנקבים והחלונות שבו שהם **האזנים והעינים החוטם והפה** וכמו שנבאר למטה בע"ה".

בשיעור זה נתחיל ללמוד על האוזניים, אך קודם לכן נדבר מעט על עניין שערות הראש שקדמו לאוזניים.

[נציין שאנו משתדלים להסביר את הדברים באופן שגם מי שלא עקב אחר השיעורים הקודמים יוכל להבין את הנאמר כאן, כך שכל אחד מוזמן להצטרף אלינו גם אם לא למד עדיין את המאמרים הקודמים בסדרה.]

מה שלמעלה מהשכל: סוד האורות שאין בהם תפיסה

והנה מבחינת האזניים ולמטה נתחיל לבאר בקיצור נמרץ: דע, כי מן האזנים ולמטה מתחיל שם ס"ג שבו, וכבר נתבאר כי גם הוא כלול מטעמים, נקודות, תגין, אותיותא. ודע כי לעולם הטעמים והנקודות נחלקים לשלושה חלוקות, כי יש בחינת טעמים ונקודות למעלה על גבי האות, וכן יש למטה מן האות וכן באמצע האות.

והנה אור הפנימי שבתוך זה האדם קדמון, יצא לחוץ דרך כל הנקבים הנזכרים למעלה. והנה ההבל היוצא מן הראש דרך נקבי השערות שלוב, כבר אמרנו לעיל שאין לנו רשות כלל להתעסק בו. ולכן נתחיל לדבר מההבל היוצא מבחינת האזנים, שהוא בחינת שם ס"ג.

ראינו (בשער העיגולים) שבאופן כללי איננו מדברים על אדם קדמון עצמו, משום שהכל שם סגור בתוך עצמו לגמרי, וכמו שכתב שם האר"י: "בבחינת פנימיותו ועצמותו של האדם הזה, אין אנו רשאים להתעסק כלל", ולכן אנחנו מדברים רק על האור שיוצא ממנו החוצה. בהמשך לכך, בתחילת שער טנת"א (שלמדנו בשיעור הקודם) ראינו שגם מתוך האור הפנימי שיוצא החוצה דרך הנקבים, איננו מדברים על החלק העליון של הראש, שהוא הקרקפתא: "והנה הקרקפתא של זה האדם קדמון, שהוא ראשו עד מקום בחינת האזנים שלו... אין לנו רשות לדבר בזה". בהתאם לכך כותב האר"י לגבי **השערות היוצאות מהקרקפתא**: אף על פי שההבל והאור יוצאים מהראש החוצה דרך נקבי השערות, גם עליהם אין לנו רשות לדבר כלל, אלא אנחנו מתחילים לדבר רק **מבחינת האוזניים ולמטה**.

באופן פשוט היינו חושבים שהשערות הן חלק הרבה יותר נמוך וחיצוני מאשר האוזניים, שהרי האוזניים הן איבר חי בגוף ואילו השערות נראות כדבר חיצוני שאין בו חיות. אם כן, מדוע דווקא על השערות אנחנו לא מדברים מפני גובהן, ואילו על האוזניים אנחנו כן מדברים?

א. בשיעור הקודם, בתחילת שער טנת"א (בגליון 103), למדנו "כי אין מציאות ציור קומת אדם בעולם שלא יהיה בו כללות ד' בחינות אלו אשר כוללים כל האצילות וכל העולמות" והם ע"ב ס"ג מ"ה וב"ן (דהיינו ארבעה שמות הו' במילויים שונים, ראה שם). "והנה אלו ארבע הויות הנחלקות בארבע מילויים האלו הם: בחינת טעמים - שם ע"ב, בחינת נקודות - שם ס"ג, בחינת תגין - שם מ"ה, בחינת אותיות - שם ב"ן. וכל אחד מאלו הארבע הויות כלול מכולם ויש בכל הויה מהם בחינת טעמים נקודות תגין אותיות". ראינו שם ש"הקרקפתא של זה האדם קדמון שהוא ראשו עד מקום בחינת האזנים שלו הוא נקרא בחי' שם ע"ב והוא בחינת סוד הטעמים שבו".

ב. אם רוצים להבין את המשל כאן בגשמיות - ייתכן שהכוונה לשמנונית כלשהי היוצאת מהשיער או מהנקב שממנו יוצא השיער.

✦ כל המציאות כ"שערה" ביחס למקור

כדי להבין זאת, נתבונן בעניינה של השערה. היחס בין השערות לבין הגוף הוא כמו היחס שבין הקו והחוט לבין האור שקדם להם (ואכן, גם בצורתם הקו והחוט דומים לשערהג). מהי בעצם שערה? אדמו"ר הזקן אומר שהשערה היא דבר שאפשר לחתוך אותו בלי להרגיש כאב, משום שמצד עצמה **אין לה חיות כלל**, וכל החיות שלה נמשכת רק ממה שהיא מחוברת אל הגוף. כלומר, השערה היא בעצם **צמצום של החיות** שהיתה קודם לכן בתוך הגוף. ממילא, להסתכל על ההתפשטות של האור כמו על שערה פירושו לראות שכל ההתפשטות הזו היא עצמה צמצומד, ואין לה מציאות וחיות בפני עצמה מלבד החיבור שלה אל המקור.

ממילא, אם אנחנו מתבוננים מנקודת המבט של הגולגולת ושל נקבי השערות היוצאות ממנה, יוצא שכל הגוף וכל מה שיתפשט ויבוא אחר כך הוא רק **כמו שערה** ביחס למה שהיה קודם. מנקודת המבט הזו אפשר לצייר את כל האדם-קדמון כשערה אחת בלבד, ואפילו העיגולים והיושר כולם יחד הם רק כמו שערה - שזהו עניינו של הקו ביחס לאור אין סוף.

✦ היחס בין הגולגולת למוח

הסיבה לכך שדווקא השערות מבטאות את הבחינה הזו קשורה לכך שהן צומחות בעיקר מן **הגולגולת**, והגולגולת היא עצם אטום שכמעט ואין בו חיות גלויה. כך מסביר אדמו"ר הזקן: הוא שואלו - איך באמת יכול להיות שהגולגולת נחשבת גבוהה

ג. בהערה בגליון הקודם הסברנו שהצמצום והקו הם כמו האותיות 'י' ו-'ו'. וראה תורה אור ויצא (כב, א-ב) "כי מקום יניקת השערה והגומא שלה הוא בחי' י', השערה עצמה שהיא המשכה היא בחי' ו'". במקום אחר נתבארו בהקשר לכך דברי הגמרא בב"ב ט, א בנוגע לאיוב, שנראה שם בגמרא שיש קשר בין האותיות 'י' ו-'ו' של איוב לבין הגומא והשערה היוצאת ממנה.

ד. ראה לקוטי תורה אמור (לא, ב - לב, א):

> וההמשכה הנמשך ממנו להיות מקור וחיות להתהוות בחי' ימות עולם ובחי' ממכ"ע, הוא רק הארה מצומצמת שאין ערוך כלל למהו"ע ית'. וע"ז נאמר ושער רישי' כעמר כו', שנמשלה לבקיעת השערה מהמוח. שעם היות שנמשך בהשערה חיות מהמוח - כנודע שהשערה חלולה ובתוך החלל יש יניקה מהמוח - עכ"ז הוא רק מותרי מוחין וחיות מצומצם במאד, עד שאינו נוגע כלל לחיות המוחין, עד שבהחתך השערה לא יכאב למוח כלל, כך עד"מ א"א להמשיל משל אחר לבחי' האור והחיות הנמשך ממהו"ע ית' להיות מקור לבחי' ממכ"ע הנקרא מקור חיים. רק כמו בחי' שערה לפי שמזה המשל מובן איך שאע"פ שנמשך ממנו הארה זו עכ"ז הוא קדוש ומובדל לגמרי כי השערה אינו נוגע כלל למהות ועצם המוח עד"מ.

ה. השווה למה שמבואר באריכות במדור זה בגליון 98, לגבי האופן שבו אדמו"ר הזקן למד את כתבי האר"י, כיצד כל שלב בסדר ההשתלשלות נחשב לאין סוף ביחס לשלב שתחתיו.

ו. אמנם הדברים כבר מבוארים באר"י, אך הבאנו מהאופן שבו אדמו"ר הזקן מסביר את הדברים. דברי האר"י הם בעץ חיים שער כג פ"א (וכ"ה לקמן באוצ"ח שער מוחין דצלם):

> הנה כפי הנראה מפשטות לשון התקונים וספר הזוהר נראה כי הכתר הוא גולגלתא וחב"ד הם המוחין שבתוך הגולגלתא, ואם כן הוא, נמצא שהכתר הוא גרוע בתכלית הגרעון כי הוא נעשה חיצונית ולבוש אל המוחין כדרך

יותר מהמוח? הרי במוח יש חיות רבה ואילו בגולגולת יש הרבה פחות חיות והיא רק עצם! אם נחלק את המדרגות לדומם, צומח, חי ומדבר - המוח הוא בבחינת **מדבר**, ואילו הגולגולת היא כמו **דומם**. אם כן, מדוע הגולגולת גבוהה יותר מהמוח?

הגולגלתא המקיף ומלביש את המוחין, ואין ספק שתכלית ועיקר הם המוחין כי הגלגלת הוא כלי ומלבוש טפל אליה, ודבר זה לא יעלה על דעת תינוק בן יומו, כי הרי כתר גדול לאין קץ על החכמה ותבונה ודעת ונחשבו אצלו כלא היו.

אבל הענין הוא כי הנה המוחין הם חב"ד אבל שרשם של הג' מוחין נשאר למעלה הרושם שלהם ומציאותן בכתר, ואותן המוחין שבכתר הם גדולים ומעולים לאין קץ על המוחין הנקרא חב"ד. ולכן תמצא באדרת נשא שכאשר מבאר סדרי ספירות הכוללות כל האצילות אשר הא"א נקרא כתר ואו"א חו"ב מזכיר שם בא"א בחינת גולגלתא ומוחא סתימאה דיליה. אמנם חו"ב הם או"א שהם ענפים היוצאין ממ"ס דא"א הנקרא כתר... וא"כ בודאי כי המוח הסתום שבכתר הוא גדול מאד מן חו"ב אשר בפרצוף ההוא כי הרי מן הכתר נאצלו הם... נמצא כי המוחין הם למטה מבחי' הכתר ואינם בתוכו כי הכתר גבוה מאד מאד מהם והם למטה ממנו לגמרי...

ובפרק ב' שם (וכן הוא גם באוצ"ח):

והנה גם כן יתבאר לך כי הרי מבשרי אחזה אלוה, והרי אין אנו רואים שהאדם התחתון שבעה"ז יש בו כתר עם המוחין בתוכו למעלה מן המוחין שלו. אך זה יובן במ"ש כי הנה כמו שהכתר אינו מכלל גופו דז"א רק בחי' מקפת עליו זולתו כך הוא באדם התחתון שהכתר שלו הוא אור רוחני מקיף עליו ואינו נגלה וניכר לעין כל אמנם החיצוניות שלו המתפשט למטה הוא הנגלה והוא הגולגלת המקיף את המוחין של אדם עצמו.

ובפרק ה' שם:

הטעם למה אין אנו מונין לעולם הכתר בתשבון הי"ס רק אנו מונין הדעת במקומו דע כי הלא ת"ת דבינה ממנו נעשה כתר לז"א ומצד חיות פנימית שבה נמשך חיות לכתר דז"א. והנה הכתר לא נעשה ע"י זווג או"א רק מהבינה לבדה וכיון שכן נמצא כי כפי בחי' זו יהיה יותר גדול הכתר מן המוחין כי המוחין הם נבראים ומתחדשין מאו"א ע"י זווגם אך הכתר הוא מחיות הבינה עצמה כנזכר ובערך זה יהיה יותר גדולה הכתר מהמוחין. אך יש בחי' אחרת והוא כי הלא מבשרי אחזה אלוה כי עיקר שכל ותבונת האדם במוחין כי הגלגלתא טפלה בערך המוחין. והענין כי בבחי' שהמוחין הם מאו"א משא"כ הכתר שהוא מאמא לבדה לכן בבחי' זו המוחין הם עיקרים ומשם מתחיל המנין ולא מן הכתר כי אע"פ שהת"ת דבינה בהיותה בה בעצמה האור שלה גדול יותר מאור המוחין שבז"א עמו עכ"ז כאשר האור שלו נעשה ממנו כתר לז"א אז יורד במעלה מן המוחין כי המוחין מאור או"א והכתר מצד אמא לבד.

ודברי אדה"ז הם בלקוטי תורה נצבים מט, ג:

והנה רצון העליון ב"ה שהוא בחי' כתר נק' "גלגלתא דחפיא על מוחא", שהוא למעלה מעלה מבחי' "חכמה מוחא". אך הנה עדיין צריך ביאור, שהקושיא מפורסמת ומבואר בע"ח שכ"ב פ"ה (בדפוסים שלנו זה בשער כג כנ"ל) שהרי אנו רואים בחוש באדם הגשמי שהגלגלת היא רק עצם החופף על הראש שחיותו מועט, והמוח הוא משכן כללות החיות של האדם, ואם ניקב קרום של מוח טרפה, שהחיות מסתלק בנקב בעלמא, משא"כ בגלגלת אינו טרפה כ"א בנתרוצץ רוב העצם, לפי שאין החיות תלוי בו כ"כ, ולמה גדלה וגבהה מעלת הגלגלתא על המוחא?

אך הענין הוא כי הן אמת כי מעלת המוח היא גדולה מאד, שהמוח הוא עיקר החיות, והוא בבחי' פנימית משא"כ הגלגלת היא רק בחי' חיצוניות לבד, אבל מ"מ היא כלי ומשכן להשראת ענג העליון ב"ה יותר מבחי' חכמה.

והענין כי הנה ענג העליון אינו בא לידי התלבשות בבחי' פנימי', רק נשאר בבחי' מקיף מלמעלה, ושורה בבחי' חיצוני' הכלים, ולכן עצם הגלגלת שהוא בחי' חיצוני' הכלי הוא יותר מוכן להיות כלי ומשכן להשראת המקיף שעליו. [וע' בע"ח שכ"ב ספ"ו אור רוחני מקיף עליו וע' בזהר פ' אמור דצ"ו סע"ב גבי רישא וגולגלתא ובפי' המק"מ שם וכמ"ש מזה במ"א].

וכמ"כ יובן באדם ג"כ, כי הנה לא כל הנשמה מלובשת באדם רק הארה ממנה, ומה שבא לידי התלבשות מלובשת במוח בבחי' פנימית, ועצם הנשמה שהוא בבחי' מקיף שורה ומקיף על הגלגלת. ומזה יובן ג"כ ברצון, שהרצון אין בו גילוי התענוג בבחי' פנימי' רק הוא בבחי' חיצוני' אלא ששם שורה התענוג בבחי' השראה ומקיף בלבד, נח"ר לפני שאמרתי כו' ועונג זה השורה ומקיף בבחי' רצון העליון ב"ה הוא הנמשך ע"י המצות:

ההסבר של אדמו"ר הזקן הוא שהמוח שלי הוא היכולת שיש לי להבין ולתפוס **בתוכי** - הוא איך שאני יכול לתפוס את עצמי. אבל הגולגולת היא היכולת שלי להבין ולתפוס שבעצם יש משהו גבוה ממני, שלמעלה מהמציאות שלי, שהוא זה שברא ויצר את המציאות שלי. כלומר, הגולגולת היא ההבנה שגם אם האופן שבו אני תופס את עצמי במוח שלי הוא נכון, עדיין **אני לא המצאתי את עצמי**, אלא יש מישהו אחר שהמציא אותי, ואיך שהוא המציא אותי זה גבוה הרבה יותר מאיך שאני יכול לתפוס את עצמי בשכל שלי.

ומדוע ההבנה הזו שמקיפה את המוח מלמעלה מופיעה דווקא כגולגולת, שהיא עצם אטום כמו דומם? משום שכאשר המאציל מסתכל עלינו מלמעלה, בשבילו ומבחינתו אני בסך הכל כמו עשיה וכמו **דומם**. ממילא, היכולת שלי לקלוט שיש מציאות גבוהה ממני שאינה נמצאת בתוכי - אלא אני נולדתי ממנה ונמצא בתוכה, וביחס אליה אני בסך הכל מציאות דוממת - היא דבר שהוא **למעלה מהשכל שלי**, וזהו עניינה של **הגולגולת**. מתוך כך, **שערות הגולגולת** בעצם אומרות שכל מה שיש פה למטה וצומח מלמעלה, הוא רק כמו שערה ביחס למוח שמעליהז.

✦ שכל שאומרים לו מה לחשוב

לפי זה נסביר מדוע אי אפשר לדבר על הגולגולת ועל נקבי השערות: אם כל מה שאני מדבר וחושב הוא רק באופן שבו נבניתי לחשוב, משום שכך 'תיכנתו' אותי מלמעלה - באופן פשוט זה נקרא ש**אין לי שכל** משל עצמי (היום אפשר לתת לכך דימוי

ז. הגמרא בברכות (ח, א) מתארת סוגי מיתה שונים כך:

> תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם, שנאמר: "למות תוצאות" - "תוצאות" בגימטריא הכי הוו. קשה שבכלן - אסכרא, ניחא שבכלן - נשיקה; אסכרא - דמיא כחיזרא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא (רש"י: כענפי הסירים [קוצים] הנסבכים בגזת הצמר כשאדם נותק בחזקה ומשליך לאחור, שאי אפשר שלא ינתק הצמר עמה)... נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא (רש"י: מושך נימת שער מתוך החלב).

בדרך כלל כשמסתכלים על ההבדל בין שני סוגי המיתה, חושבים שהנקודה העיקרית שמבדילה ביניהם היא שזו מיתה חלקה וזו מיתה מסובכת. זה נכון. אבל זו רק ה**תוצאה** של ההבדל ולא עיקרו. עיקר ההבדל הוא מה שגורם לכך שהמיתה תהיה מסובכת או חלקה: השאלה היא מה קורה במיתה - האם מוציאים את הנשמה מהגוף, ואז זה יוצא מסובך; או שמוציאים את הגוף מהנשמה, ואז זה יוצא חלק.

כשהגמרא מדברת על "חלבא" היא מתכוונת שהחלב הוא משל לנשמה - החלב הלבן קשור ללובן העליון. כאשר האדם מזהה את עצמו בתור הנשמה, אם הוא חי את הנשמה בצורה חזקה, והיא העיקר, אז מבחינתו הגוף הוא רק כמו שערה שנמצאת בתוך החלב. ממילא, כאשר הוא מת הוא מרגיש שמוציאים את הגוף מהנשמה ומניחים אותו בצד, כשם שמוציאים את השערה מהחלב ומניחים אותה בצד - כשזו ההרגשה אזי המיתה באמת חלקה.

[נציין כי מספר שבועות לאחר מסירת השיעור נלב"ע אמו של הרב, הרבנית רבקה שפירא ע"ה, וקודם פטירתה היא תיארה בדיוק כך את מה שהרגישה. ת.נ.צ.ב.ה.]

אבל מי שאצלו הגוף הוא העיקר, כשהוא מת הוא מרגיש ש'מוציאים לו את הנשמה' (כמו בביטוי הרווח היום). כיוון שבסופו של דבר הנשמה היא זו שמחיה את הגוף, הוא ממשיך להחזיק את הנשמה חזק כמו קוצים שמחזיקים את הצמר, ואז זה נהיה מסובך מאוד, כי בכל פעם שמנסים להוציא את הנשמה האדם מתנגד לכך ומנסה 'לתפוס' אותה.

פשוט ממחשב: במחשב אין באמת בן אדם שחושב מעצמו, אלא הכל מתוכנת ועובד לפי כללים מסוימים שהוכנסו בו). כך בדיוק אצל כל בן אדם: למרות שיש לו שכל, השכל בא להגיד שהוא מחובר למשהו שלמעלה ממנו. ממילא, ביחס למה שלמעלה ממנו הוא אינו נחשב שכלח, אלא רק **כמו שערות** שיונקות את קיומן משורשיהן.

אפשר לראות זאת גם ביחס שבין רב לתלמיד: כשהרב מדבר והתלמיד שומע, השכל וההבנה של התלמיד נובעים מהדיבור של הרב. כך בדיוק, אם ה' אמר אותי ובכך אני קיים, הדיבור שלו הוא זה שמהוה את השכל שליט. עצם הדבר הזה, שביחס לה' אנחנו כמו דיבור או רק כמו שערות שאין להן חיות מעצמן, הוא דבר שלמעלה מהתפיסה שלנו ואיננו יכולים לדבר עליו. לכן אנחנו מסבירים שעל האור שיוצא מנקבי השערות **אנחנו לא מדברים**.

האור היוצא מהאוזניים – התחלה של קשר למציאות

ונאמר, כי הנה דרך נקבי האוזנים שבו, יוצא אור מפנימיות האדם קדמון הזה. ופשוט הוא כי בצאתו לחוץ הוא מתעבה קצת, ונמצא כי אור שנשאר בפנימיות אדם קדמון הוא יותר גדול מזה האור היוצא ממנו לחוץ, אבל ודאי הוא שזה האור היוצא, הוא יותר גדול מבחינת הכלים והגוף של אדם קדמון הזה, וזה פשוט.

איננו רגילים לחשוב שיוצא אור או הבל (כפי שהאר"י קרא לזה בקטע שקראנו קודם) משום מקום בגוף, חוץ מהפה וקצת מהחוטם. מה הכוונה של המשל כאן שיוצא אור או הבל מהאוזניים?

ח. [בהקשר זה, הרב ביאר כמה פעמים (ראה לדוגמא גליון 47 במדור התבוננות בסיפורי צדיקים) את דברי רבי נפתלי מראפשיץ (מופיע ב'מגדולי התורה והחסידות' (ברומברג) ח"א עמ' קב):

> הדברי חיים מצאנז אהב תמיד לספר שר' נפתלי מראפשיץ היה רגיל לומר: מאוד איני אוהב את השוטים, אפילו כשאהיה בעולם העליון וארא כיצד מובילים שוטה ואחריו שלשה עשר קרונות מלאים עולם הבא, ארוץ אחריו בכל הרחובות ואקרא: "נאר בלייבט נאר (שוטה נשאר שוטה) איני מקנא בך" ואשנה ואשלש.

הרב הסביר שר' נפתלי כיוון בכך על עצמו, שבעוה"ז כולם חושבים שהוא חכם, אבל למעלה כולם חושבים שהחכמה שלו אינה אמיתית. וזה נקרא "יחיד בדורו בחכמת אלקות" (כפי שנחרת על המצבה שלו).]

ט. ראה שער היחוד והאמונה פרק י: "באמת בחינת אותיות הדיבור של מעלה, היא למעלה מעלה ממדרגות ומהות חכמה ושכל הנבראים, שהרי במאמר ואותיות 'נעשה אדם בצלמינו' וגו' נברא האדם בעל חכמה ושכל". המאמר והאותיות הם בעצם הגורמים לכך שיהיה שכל. הדיבור העליון גורם לכך שיהיה לי שכל.

כאשר שני אנשים מדברים, המדבר משתמש במילים שמבטאות מה שנמצא גם בשכל שלו וגם בשכל של השומע. אף על פי שיכול להיות שהשומע לא ידע קודם לכן את הדברים, אם לשומע לא היה שכל, לאותיות לא היתה שום משמעות. לכן כאשר שני אנשים מדברים, אותיות הדיבור הן למטה מהחכמה והשכל של שניהם. אותיות מבטאות שכל, וכאשר שני אנשים מדברים, האותיות מבטאות את השכל של שניהם. גם השומע יכול לומר אותיות כאלו, וכאשר הוא שומע את הדיבורים של המדבר והם נשמעים ונקלטים אצלו, הנפש שלו נמשכת בהם כאילו היו האותיות שלו.

אף על פי שהאדם 'שומע' את האותיות של ה', לגביו הן לא אותיות כלל, כי הן לא ביטוי שלו או של השכל שלו ולא יכולות להיות כאלה, אלא להפך - האדם והשכל שלו הם תוצאה של האותיות. לכן כותב אדמו"ר הזקן שם מיד בהמשך שהאותיות נקראות אותיות לגבי המדות של ה', אבל לא לגבי הנבראים.

בהמשך (בתחילת שער הנקודים) האר"י מפרט יותר: "ההבל היוצא מנקבי האזנים הוא הבל מועט, כי אם האדם יניח אצבעו על נקב האזן ויסתום אותו בחוזק ירגיש קול הברה בתוכה, וזה הוא מחמת תנועת ההבל שבתוכה שרוצה לצאת לחוץ ואינו יכול, אמנם בהסיר האצבע אינו נרגש... ואח"כ יש בחוטם הבל יותר מורגש... ואח"כ בפה יש הבל יותר מורגש מכולם".

אם מסבירים את המשל הזה באופן נפשי, ניתן לומר כך: אם אדם סוגר את האוזניים הוא מרגיש לחץ, הוא רוצה שהאוזניים ייפתחו, הוא מרגיש שזה סותם אותו - התחושה הזו נקראת שיש קצת הבל שרוצה לצאת.

אדם שהכל סגור לו מרגיש סתום וזה מציק לו. בגולגולת אני לא מרגיש שהסתימה שלה מציקה לי, אין לי בעיה עם זה. אני לא מרגיש שאני צריך לצאת מעצמי, אני בלוע וכנוס בתוך עצמי וזה בסדר. אבל באוזניים אני מרגיש שאני לא רוצה להיות כלוא בתוך עצמי. זה מה שמיוחד בהן. כשאדם אינו שומע, הוא מרגיש כלוא בתוך עצמו. לכן חז"ל אומרים שאם אדם הזיק לחברו ועשה אותו חירש, הוא צריך לתת לו "דמי כולו", כאילו לא השאיר לו כלום[י].

באופן פשוט אנחנו מציירים את פעולת האוזניים הפוך ממה שמבואר כאן באר"י: אנחנו מציירים שההבל נכנס לתוך האזניים, ולא שההבל יוצא מתוכן. כך גם לגבי העיניים: נראה בהמשך (בשער הנקודים) שהאר"י מתאר שהאורות יוצאים מהעיניים, אף על פי שאנחנו באופן פשוט מציירים שהאור נכנס לעיניים. הוא מצייר הכל הפוך מאיתנו.

הסיבה שהאר"י מצייר כאן הכל הפוך מאיתנו היא (כפי שהסברנו בפעמים הקודמות) שבעוד שאנחנו מציירים שיש עולם שבתוכו אנחנו נמצאים, כאשר האר"י מדבר על אדם קדמון הוא מצייר שיש אדם שגרם לכך שיהיה עולם מסביבו. הסברנו שמבחינת הנפש ברור מה הכוונה שהעולם יוצא מהאדם: מבחינת הנפש הכל יוצא מבפנים החוצה. העובדה שאני חושב שיש עולם נובעת מכך שיש בתוכי רצון לקלוט משהו שקורה בחוץ ולא להיות רק בתוך עצמי, ולכן אני באמת קולט אותויב.

י. ראה במאמר "עניין האורות בכתבי האר"י" (נדפס בגליון 95), שם הראנו מדברי המהרח"ו בשער ההקדמות ומדברי אדמו"ר הזקן כיצד כל המשלים הגשמיים בכתבי האר"י הם משל גשמי למשל נפשי לאלוקות.

יא. ראה ב"ק פב, ב: "אמר רבא... סימא את עינו נותן לו דמי עינו... חירשו נותן לו דמי כולו".

יב. בדיבור הדבר בולט מאוד: אני מדבר לפי מה שאני רוצה לבטא. כך אני מחלק את הדברים בעולם. אם יש עניין מסוים שאני רוצה להבחין בכל דבר דק שבו, אני ממציא לכל חלק דק מילה אחרת. יש מחקרים מעניינים שמראים שבשפות שבהן היו מעט מאוד שמות לצבעים, האנשים היו כמעט עיוורים לגוונים האחרים. למרות שמבחינה פיזית הם ראו אותו דבר, בתרגום של המוח, בגלל השפה, הם ראו מעט מאוד צבעים. הדבר תלוי בדיבור. הדיבור הוא ביטוי שאני רוצה לבטא.

כך גם האורות שיוצאים מהאוזניים: הכוונה היא שאני לא רוצה להיות כלוא בתוך עצמי אלא אני רוצה לצאת, ולכן בהמשך סדר ההשתלשלות, כשיהיה כבר ממש עולם מחוצה לי, אז באמת אשמע קולות שמגיעים מבחוץ פנימה (כפי שכתוב שז"א פונה לעתיק, או אנחנו לז"א וכו'). אבל זה יהיה דווקא מעולם האצילות ולמטה, במקום שבו כבר יש עולם ובתוכו פרצופים שונים[יג]. אבל כשאני מדבר על א"ק, שבו האדם מייצר את כל המציאות מתוכו, הדבר הראשוני הוא שאני מצייר את האורות כאילו הם יוצאים החוצה.

מה רוצים להסביר במשל הזה? מה אנחנו מרוויחים מכך שמסבירים אותו? דרך המשל, אנחנו מבינים את הפרופורציות שהאר"י רוצה להעביר לנו בסדר ההשתלשלות. בעצם לא יוצא פה שום דבר מהאוזניים, אלא כל מה שיש כאן הוא שאני לא רוצה להיות כלוא בתוך עצמי.

✦ התעבות האור

עד כאן הסברנו מה הכוונה שהאורות יוצאים החוצה. האר"י אומר שכאשר האור יוצא החוצה "הוא מתעבה קצת". האורות של האוזן מבטאים את האופן שבו הנפש בעצם יכולה לשמוע, וכשהאור בפנים הוא דק, אך ברגע שאני לא רוצה להיות כלוא בתוך עצמי, ואני כבר יוצא החוצה ומחפש שיקרה פה משהו - האור מתעבה.

כדי להסביר זאת ניקח דוגמה שבה התופעה הזו מומחשת באופן גס מאוד: אדם שמפעיל שירים כי הוא רוצה שיהיה רעש והתרחשות. כמובן שבדוגמה זו הקול כבר מגיע מבחוץ, ואלה לא הבלים שמגיעים מבפנים כמו כאן, אבל עוד לפני שהקול מגיע מבחוץ פנימה, עצם העובדה שהאדם סובל מכך שאין רעש היא כמו האורות של האוזן כפי שהם כבר בחוץ והתעבו. אם תסגור לו את המכשיר שדרכו הוא שומע - הוא ירגיש כאילו יוצא לו מהאוזן הבל של רצון לשמוע, רצון שיהיה פה רעש ויקרה משהו.

הרצון שיקרה פה משהו קודם לכך שבסוף שומעים משהו. לכן הוא מפעיל את המכשיר ושומע. אבל אדם שהוא פחות חיצוני ויכול להיות עם עצמו ולהקשיב פנימה, האורות שלו דקים והם נשארים בפנים. הוא מקשיב לעצמו מבפנים ולא צריך גירוי חזק מבחוץ שישפיע עליו - זה נותן קצת תחושה מה הכוונה שהאורות שיוצאים החוצה מתעבים.

יג. אמנם בעולם האצילות יש רק פרצופים ומערכות יחסים, ולא דומם, צומח וחי, אבל מכיוון שיש עולם שלם ובתוכו מערכות יחסים, השמיעה באמת קולטת מבחוץ.

אם כן, כשאנחנו מציירים את ירידת האור מאדם קדמון, הדבר הראשון שאפשר לדבר עליו הוא הרצון של האדם שיהיה משהו מבחוץ והרצון שלו לא להיות כלוא בתוך עצמו.

החלוקה בין אוזן ימין לאוזן שמאל

והנה כאשר יצא האור, דרך נקבי האזנים ימנית ושמאלית, נתפשטו האורות האלו מבחוץ, ממקום האזנים עד מקום שבולת הזקן, ונמשכו בהתפשטות, מכנגד התפשטות (דרך) שער הזקן הצומח בלחיים בצדדי הפנים, וכנגדו נמשך התפשטות האור הזה, עד שמגיע למטה בשבולת הזקן, ושם נתחברו יחד האורות היוצאים מן שני נקבי האזנים, אמנם לא נתחברו חיבור גמור, אבל נשאר ביניהם חלל מועט.

ודע כי האור הזה איננו דבוק ונוגע בפנים עצמן, אבל חופף וסוכך עליהם.

ולא נתפשט האור הזה, לא לאחורי הפנים, ולא בכל הפנים, רק בצדדי הפנים בלבד כנזכר.

ובזה תבין הקדמה אחת, והוא, כי בבחי' הראש, אין אנו מזכירים לעולם בחי' פנים ואחור, לפי שבמקום שאין שם נקבים וחלונות, אז יוצא האור כולו שוה מכל הצדדין ומאיר בשוה. אמנם כשמתחיל בחי' הנקבים, כגון מן האזנים ולמטה, אז יש שם בחי' פנים ואחור, כי המצח נקרא פנים, והעורף נקרא אחור, לפי שכל הנקבים נמשכים האורות לחוץ דרך הפנים, ומה שאין בו נקבים נק' בחי' אחור.

אבל עם כל זה מן הארת האור הזה, מתפשט ומאיר כל סביבות האדם הזה, אבל עיקר האור הזה איננו רק מה שכנגד האוזן כנגד דרך הפנים עד שבולת הזקן.

והנה בזה האור, יש בחי' עשר ספירות שלימות באופן זה, כי מאזן ימין נמשכות י"ס מבחי' אור מקיף, ומאזן שמאל נמשכות י"ס מבחי' אור פנימי, וב' בחי' אלו הם י"ס שלימות.

✦ מקיף ופנימי מצד האור

אמרנו שעניין האורות שיוצאים מהאוזניים הוא מה שהאדם אינו רוצה להיות כלוא בתוך עצמו. לכאורה היה מספיק שזה יקרה דרך אוזן אחת. למה צריך שתי אוזניים? מה ההבדל בין האור היוצא מאוזן ימין לבין האור היוצא מאוזן שמאל?

קודם כל נשים לב שכאן לא מדובר בדיוק באור מקיף ואור פנימי במובן הרגיל (כפי שהעירו המפרשים כאן). בדרך כלל, המשמעות של אור מקיף ואור פנימי היא שיש כלי, וחלק מהאור נמצא בתוכו וחלק מחוצה לו, אך כאן אין כלים כלל. בכל אופן, חשוב לאר"י לציין שיש כאן מקיף ופנימי. זה כלל גדול מאוד ויסודי שוודאי נפגוש בהמשך: בסדר ההשתלשלות אצל האר"י, מכיוון שהוא מתחיל מלמעלה למטה, הוא

תמיד יסביר שהכל נובע מהלמעלהיד. ממילא אם למטה אנחנו מוצאים שיש כלי ובתוכו אור פנימי ומחוצה לו אור מקיף, צריך לומר שהתהליך התחיל הפוך, שקודם היו אורות פנימיים ומקיפים: האורות מצד עצמם מחולקים למקיף ופנימי, ולא בגלל היחס שלהם לכלי, אלא משום שהם עצמם במהותם אורות מקיפים ואורות פנימיים. וכפי שנראה:

✦ הצורך בשתי אוזניים ליצירת מרחב

כך האר"י מסביר שהאורות נוצרו משתי האוזניים: אוזן אחת מייצרת אור מקיף ואוזן אחת מייצרת אור פנימי. כדי להבין את המשל כאן נתבונן מה קורה אצלנו בגוף הגשמי **במקרה שבו חלילה אדם אינו שומע באוזן אחת.** אדם שחלילה אינו שומע באוזן אחת, הוא מאבד לחלוטין את היכולת לדעת מהיכן הוא שומע. במקרה שיש רק אוזן אחת, אי אפשר לתפוס את המיקום במרחב. אם לדוגמא הטלפון שלו מצלצל והוא לא רואה אותו, אין לו שום מושג מהיכן הצלצול מגיע. הוא יכול להסתובב ולחפש ואין לו שום דרך להגיע אל הטלפון. ברגע שהוא שומע רק באוזן אחת, **הוא בעצם פוגש את הצליל רק בתוך עצמו. הוא שומע כיצד הצליל מגיע אליו, אבל אין לכך משמעות ביחס למרחב שהוא חי בתוכו.**

מה שאמרנו עכשיו מתאר את מה שקורה אצלנו, שהקולות מגיעים מבחוץ פנימה. על מנת להבין את המשל כפי שהוא בא"ק, נצטרך להפוך את הכיוון ולדבר על אוזן שמוציאה הבלים מבפנים החוצה: אם אני אומר שאני רוצה לצאת החוצה רק דרך אוזן אחת, זאת אומרת שאני רוצה חלון החוצה רק כדי לא להיות כלוא. אבל ברגע שהיציאה נפתחת בשני כיוונים במקביל, הדבר מאפשר מרחב חיצוני. זה לא רק האופן שבו הדבר נפגש בתוכי, אלא פתאום נוצר מרחב שמאפשר לי באמת לצאת.

✦ חלוקת הפנים: עיניים, אוזניים ואף

עד עכשיו הסברנו למה בכלל יש שתי אוזניים. אבל האר"י אומר שיש גם הבדל בין אוזן ימין לאוזן שמאל, וסוג האורות תלוי באוזן שממנה הם יוצאים. על מנת להבין מה ההבדל בין ימין לשמאל, נתבונן קודם באופן כללי במבנה הראש של האדם:

יד. ניתן דוגמה חריפה לכך: כשקוראים רמ"ק רואים שהוא מסביר שהאורות אינם מחולקים מצד עצמם, אלא רק הכלים גורמים לכך שהם יהיו מחולקים. אבל באר"י, בעולם העקודים, הוא אומר בדיוק הפוך (ראה על כך בהמשך תער"ב. מאמר ד, אות טו). הוא מתאר עשרה אורות שמחולקים אחד מהשני, עקודים בכלי אחד. קודם כל יש אורות מחולקים, ואחרי זה ייווצרו הכלים. הכל נעשה מלמעלה למטה, ואין דבר כזה שהלמטה מחלק את הלמעלה. הלמעלה מחלק את עצמו, ורק אז יכול להיווצר כלי למטה. ביחס לדברי הרמ"ק, האר"י הפוך לחלוטין וחשוב להתרגל לזה.

אם נסתכל על העיניים - נראה שהן חוצות את הגולגולת למעלה ומטה: בחלק שמעל העיניים "אין שם נקבים וחלונות" כדברי האר"י כאן, והכל שם שווה, אין שם חילוק בין פנים לאחור ובין ימין לשמאל, ואילו בחלק שתחת העיניים כבר לא הכל שווה. לאחר מכן, האוזניים אמנם ממוקמות מימין ומשמאל אך חוצות את הגולגולת לפנים ואחור: החלק שלפני האוזניים (כולל חורי האוזניים עצמם) הוא פנים, ואילו החלק שמאחורי האוזניים הוא אחור. האף - חוצה את הגולגולת לימין ושמאל.

הגולגולת בנויה כך שהצירים האלה מונחים אחד על גבי השני: קודם מעלה ומטה, אחר כך קדימה ואחורה, ובסוף ימין ושמאל. לכן בחלק העליון (מעל האוזניים), וכן באחורי הראש, אין ימין ושמאל. הימין והשמאל קיימים רק בחלק התחתון של הפנים (זה ציור טוב למי שרוצה להבין בחכמת הפרצוף, שלפחות יתחיל להבין איך בכלל נראה הפרצוף...).

אחרי שהסברנו איך הפנים חצויות, נסביר את היחס בין אוזן ימין לאוזן שמאל.

✦ הבחנה בין ימין לשמאל במשל הגשמי

במבט ראשון ופשוט, בימין ושמאל כפי שאנחנו חווים אותם בעולם, לכאורה אין ביניהם הבדל מהותיטו. התחושה הטבעית שלנו היא שמדובר בהגדרות יחסיות שתלויות רק בנקודת המבט. בעצם המושג הגיאומטרי של **ימין ושמאל**, שני הצדדים נראים סימטריים כמו תמונת ראי זה של זה, ומפתיע מאוד לומר שיש ביניהם הבדל מצד עצמם.

אך היום אומרים במדע שכן קיים **הבדל מהותי ומוחלט בין ימין לשמאל**, והוא קשור ביחס שבין ציר התנועה לבין כיוון הסיבוב סביבו. התברר שסיבוב עם כיוון

טו. אמנם, כשאנו מתבוננים במבנה הגוף שלנו בפועל, אנו פוגשים חוסר שוויון ברור בין הצדדים (מה שנקרא א-סימטריה פנימית). האיברים הפנימיים שלנו אינם מסודרים בשווה: הלב, הקיבה והטחול נוטים שמאלה, בעוד שהכבד מונח דווקא בצד ימין. גם בתוך המוח יש חילוק ברור בתפקידים בין שני החלקים שלו, מה שנקרא **האונות**: **האונה השמאלית** מופקדת בעיקר על פירוק לפרטים, שפה ודיבור, וחשיבה מסודרת שלב אחרי שלב; לעומת זאת, **האונה הימנית** אחראית על ראיית התמונה השלמה, תפיסת המרחב וקליטה של רגש. אך עדיין, ההבדלים האלה נראים לנו כמו סידור מעשי של איברים בתוך חלל הגוף, ולא כהבדל עמוק ומהותי בעצם המושגים האלה של ימין ושמאל.

צוללים למעמקים

שיעורים נוספים ומרתקים מאת הרב זמינים ב"קול הלשון"

חסידות | פרשת שבוע | כתבי האר"י | תורת הנפש | עבודת השם

חייגו והאזינו 073-371-8149

השעון וסיבוב נגד כיוון השעון ביחס לציר התנועה אינם שווים, והטבע עצמו מבדיל ביניהסטז (וכיום יש לכך **השלכות מעשיות מרחיקות לכת** בחיי היומיום‌יז). ההבחנה הזו בטבע עוזרת לנו להבין את מה שמתבאר כאן בעניין תנועת האור.

במציאות שלנו קיימת הבחנה ברורה בין **פנים ואחור**. כאשר האור יוצא משני הצדדים ומקיף את הראש, יש משמעות מכרעת לשאלה באיזה כיוון הוא מסתובב: כיוון הסיבוב קובע האם האור יפגוש קודם את בחינת **הפנים** או יפנה קודם אל בחינת **האחור**.

נתבונן בדוגמה אצלנו של האור שיוצא משתי האוזניים: כדי שהאור היוצא מתוך **אוזן ימין** יתקדם לעבר הפנים, הוא צריך לנוע בכיוון סיבוב מסוים - לפנות מימין לשמאל על פני החזית. לעומת זאת, כדי שגם האור היוצא מתוך **אוזן שמאל** יגיע אל הפנים, הוא מוכרח לנוע בכיוון הסיבוב ההפוך - לפנות משמאל לימין. אילו שני האורות היו נעים באותו כיוון סיבוב מעגלי סביב הראש, התוצאה היתה הפוכה לחלוטין: בעוד שהאור שבימין היה מגיע אל **הפנים**, האור שבשמאל היה נמשך מאותה תנועה עצמה אל עבר **האחור**.

כאן מתגלה החשיבות של **שאלת הקדימות**, מי פותח את התנועה.

אם תשאל איפה אני רואה שהימין מתחיל והשמאל ממשיך - את זה אני לא יודע (אך אני מעריך שאם היינו מבינים היטב את הפיזיקה של היום, היה אפשר להסביר גם את זה), אבל

טז. כשמתבוננים באבני הבניין הבסיסיות ביותר של הגוף (מה שחוקרים בתחום שנקרא ביוכימיה), רואים פלא של ממש: החלקים הקטנים שמרכיבים את החלבונים בגוף של כל יצור חי - מה שנקרא **חומצות אמינו** - בנויים כולם בצורה מפותלת שפונה אך ורק לצד שמאל. לעומת זאת, הסוכרים שמרכיבים את המבנה של ההוראות הפנימיות בגוף - מה שנקרא **הצופן הגנטי** - בנויים ומפותלים תמיד לכיוון ימין דווקא.

וכאשר יורדים עמוק עוד יותר, אל החלקיקים הקטנים ביותר שמהם עשוי כל החומר בעולם (במה שנקרא הפיזיקה של חלקיקי היסוד), התברר שיש בטבע כוח פנימי ומיוחד, מה שמכונה **הכוח החלש**, שגורם לחלקיקים מסוימים להסתובב סביב עצמם אך ורק בכיוון אחד קבוע בזמן שהם נעים קדימה. **המציאות הזו** ממחישה שוב שהטבע עצמו מבדיל באופן מוחלט בין ימין לשמאל, ושלא מדובר רק בעניין סובייקטיבי או בנקודת מבט חיצונית.

יז. בעולם הרפואה והתרופות, האופן שבו החומר בנוי במרחב - אם הוא פונה ימינה או שמאלה - קובע לחלוטין את הפעולה שלו בתוך הגוף. כשאנו לוקחים תרופה מסוימת, החלקיקים הקטנים שמרכיבים אותה, מה שנקרא **מולקולות**, צריכים להתחבר לתא בדיוק כמו מפתח שנכנס לחור המנעול כדי לפעול ולהביא לרפואה. אם המבנה שלהם פונה ימינה הם מתאימים בדיוק, אבל אם לוקחים את אותו חומר כשהוא בנוי בכיוון ההפוך, כמו תמונת מראה, הוא עלול לא להשפיע כלל, ובמקרים מסוימים אפילו להזיק ולהפוך לרעל של ממש. **ההבנה הזו** חוללה שינוי עצום בדרך שבה מייצרים תרופות, כדי לוודא שהן פועלות בצורה בטוחה ונכונה.

אותו דבר קיים גם בעולם הטכנולוגיה ובמכשירים של סריקות וצילומים רפואיים (מה שנקרא מכשירי דימות). כשמשתמשים בקרני אור שמסתובבות בכיוון סיבוב מוגדר, אפשר לבנות גלאים זעירים שמזהים מחלות כבר בשלבים מוקדמים, לייצר חומרים מיוחדים עם כוחות משיכה ייחודיים, ואפילו להפעיל רשתות של העברת מידע מהיר והגנה על נתונים - כאשר כל הפעולות האלו מבוססות כולן על **כיוון הסיבוב של האור**.

יח. לאו דווקא שהם יודעים להסביר, הם בעיקר מתעסקים עם התוצאות ופחות מעניין אותם להסביר.

יכול להיות שזה בעצם להגיד שבסוף התנועה חייבת להתחיל ממשהו, אז **הימין** מתחיל. וברגע שאומרים שהימין מתחיל והשמאל מגיב, כבר אפשר להסביר שיש ביניהם הבדל: מאחר שהימין הוא המתחיל, והתנועה שלו היא לצאת ולהתקדם אל הפנים, בכך נקבע הכיוון הראשי. מרגע שהימין פתח במהלך הזה, **השמאל** אינו יכול לפעול באותו כיוון סיבוב של הימין, מפני שתנועה כזו תביא אותו אל האחור. דווקא כדי שגם השמאל יצטרף אל אותה מגמה ויגיע אל הפנים, הוא נדרש לנוע בכיוון סיבוב הפוך מזה של הימין, ומתוך התנועה ההפוכה שניהם נפגשים יחד באותו היעד.

✦ ההבחנה בין ימין ושמאל בנפש

כיוון שהשמאל מתייחס למקום שאליו הימין הולך וצריך ללכת כנגדו כדי להגיע אל הפנים - אחד הולך פשוט והשני הולך כנגדו - ממילא נוצר ביניהם יחס של מקיף ופנימי.

נסביר זאת דרך הציור הנפשי: אמרנו שהאדם רוצה לצאת מעצמו ולא להיות סתום בפנים. אבל הוא גם רוצה לדעת מה פירוש הדבר שהוא יצא מעצמו - והידיעה הזו היא עצמה סוג של יציאה. כמו שאמרנו, אם שומעים רק מכיוון אחד, אמנם יוצאים אבל נשארים על הגבול בלי להבין את המרחב החיצוני. כשאדם מייצר את המרחב שהוא חי בו, הוא קודם כל מתפשט אליו, ואחר כך גם רוצה לקלוט את המרחב שאליו הוא התפשט.

האור הימני הוא הרצון להתפשט, **והאור השמאלי** הוא הרצון לקלוט את המרחב שהתפשטתי אליו. התכונה העצמית של הימין היא ליצור את המרחב, והתכונה של השמאל היא לחיות בתוכו ולקלוט אותו - וזו המשמעות של לצאת באמת מלהיות כלוא בתוך עצמי.

העובדה שהאר"י מציין שאחר כך הארת האורות האלו מתפשטת ומקיפה את כל סביבות האדם היא פחות משמעותית לענייננו, כי היא אינה מביעה באמת את ההבדל בין ימין לשמאל. מה שכן חשוב פה הוא שבתנועה הזו על הפנים נוצרה ההתחלה של המושגים **מקיף ופנימי**: מצד הנפש מובן שההתפשטות למרחב (ימין) היא בחינת **מקיף** ביחס לקליטה של המרחב (שמאל) שהיא בחינת **פנימי**. אמנם במשל הפיזי של האר"י שניהם נמצאים על הפנים, ושניהם יוצאים החוצה ולא נכנסים לתוך כלי, ואם כן אפשר לשאול: למה בכל זאת אחד נקרא מקיף והשני פנימי? אלא כמו שהקדמנו, האר"י מסביר שהם מקיף ופנימי מצד עצמם, בלי קשר לכך שבסוף יהיה להם כלי. זה כל החידוש של סדר ההשתלשלות: תמיד הלמעלה הוא זה שמחלק את עצמו, ולא הלמטה יוצר את החלוקה.

מעמיקים בחינוך ילדים

התמודדות עם גניבה (ב)

חלק ב': "רוצה אדם בקב שלו" – ההתקשרות לרכוש

בחלקו הקודם של השיעור, למדנו על הסתירה שיוצרות בנפש שני הדברות "לא תגנֹב" ומצוות השבת. בעוד שבמצוות השבת ה' רוצה לתת לנו תחושה שהעולם כולו נברא רק בשבילנו, מצוות "לא תגנֹב" מלמדת אותנו שיש דברים שאינם שייכים לנו ולא נבראו רק עבורנו. למדנו שסתירה זו נמצאת גם בחינוך הילדים: כשהילדים קטנים אנו מחנכים אותם שהכל בשבילם ועבורם, אך כשהם גדלים ואנו מחנכים אותם לא לגנוב – אנו יוצרים אצלם את אותה סתירה.

מסיבה זו אנו מרגישים שמצות "לא תגנוב" היא פשרה: לכתחילה היינו רוצים לתת לילד הכל, אבל העולם מורכב, יש בו עוד אנשים, וצריך להתחלק איתם. כך גם נוצרת תחושה שהשבת (התחושה שהכל טוב ושלם) אינה באמת המציאות, ושה"לא תגנֹב" הוא אילוץ.

במאמר שלפנינו ננסה לענות על הסתירה, בלי להתפשר ולכווץ את אחד מהצדדים. נעשה זאת בכמה שלבים: תחילה נסביר את הדברים באופן כללי, ואחר כך, דרך התבוננות בעשרת הדברות, נעמיק ונראה כיצד הדבר מתיישב בנפש.

✦ "מים גנובים ימתקו" – זיכרון מן השבת

חז"ל אומרים (עבודה זרה ע, א) שרבים מן הגנבים הם דווקא יהודים. מדוע יש תופעה כזו? היהודי מסתכל על העולם מבחוץ, ורוצה בעצם לעשות עבודה קלה: למה להתאמץ? אם אני רוצה ליהנות מהעולם, מי אמר שעלי לעבוד כל כך קשה?

התחושה הזאת נובעת מכך שליהודי יש תודעה של שבת: כבר עשיתי את כל מלאכתי - למה עלי לעבוד עוד? חז"ל אומרים שהמן הרשע טען שהיהודים בטלנים: "שבת היום, פסח היום" (מגילה יג, ב) - בכל פעם יש להם חגיגה אחרת, והם אינם עובדים. לומר "שבת היום" פירושו לומר: אני לא צריך לעבוד, כבר עכשיו טוב לי.

התודעה הזו - שאני יכול להסתכל על העולם כטוב, להיות מרוצה ממנו כבר עכשיו ורק 'לאכול' אותו כביכול - מולידה אצלי מעט טבע, נטייה, להיות גנב: אחד שאינו רוצה לעבוד קשה, אלא רוצה להרגיש שאפשר להתענג מהעולם.

כך גם נאמר בפסוק: "מַיִם גְּנוּבִים יִמְתָּקוּ" (משלי ט, יז). יש משהו מתוק דווקא בגניבה, כי היא מזכירה מעט את השבת. ובהקשר של החינוך שעליו דיברנו: כשאני גונב, הדבר מזכיר לי את התקופה שבה לא הייתי צריך להתאמץ כדי להשיג דברים. בילדות יש תקופה שבה איני עובד כדי שיהיו לי דברים, אלא הכל נגיש לי; וכשאני גונב משהו, חלק מההנאה מן ה'מים' האלה אינו רק בכך ששתיתי אותם, אלא בכך ששתיתי בלי להתאמץ. יש בי זיכרון מן המקום שבו איני מתאמץ והכל טוב.

כשאנו מחנכים ילד, אנו רוצים שיישאר לו באמת מקום כזה - מקום שבו ירגיש שהטוב, הכיף והחיים אינם רק פרי של עמל ועבודה. שיזכור שיש דבר כזה שבת - שהקב"ה מרוצה מאוד. ה' אמנם עבד שישה ימים, אבל אחרי ששת הימים הוא לא המשיך לעבוד עוד ועוד; יש לו שבת, שבה הוא מרוצה ממה שעשה ומהמציאות שלו. ולא זו בלבד, אלא שהוא בא אל היהודי ואומר לו: גם אם לא גמרת את כל מלאכתך, אני רוצה שכבר תרגיש איך זה להיות מרוצה, כאילו נגמרה כל מלאכתך. וכך גם אצל הילד: אנו רוצים שעוד לפני שיתחיל להתאמץ בחיים, כבר ירגיש את התענוג שיש בכך שאוהבים אותו ומעוניינים בטובתו.

✦ "רוצה אדם בקב שלו"

ממילא, כשאני רוצה להסביר לילד מדוע לא לגנוב, למרות ש"מים גנובים ימתקו", עלי להסביר לו היטב שיש הנאה מיוחדת דווקא ממשהו שהתאמצת עליו - שהוא שלך לגמרי, שקנית אותו.

חז"ל אומרים: "רוצה אדם בקב שלו מתשעה קבים של חברו" (בבא מציעא לח, א). כלומר, נחמד לומר שאני רוצה כל מיני דברים - את כל מה שיש בעולם - אבל זה לא 'זה'. כשחבר נותן לי מתנות, או כשיש דברים המונחים בהפקר, איני מרגיש אליהם התקשרות כמו אל דבר שהוא שלי.

אדם שעבד והרוויח דבר מה מרגיש שהוא שלו, ויש לו הנאה מיוחדת - לא רק מעצם הרכוש, אלא גם מההתקשרות המיוחדת שיש לו אליו. זה מה שאני רוצה להסביר ב"לא תגנֹב": האדם מתייחס לרכוש לא רק כדבר שהוא משתמש בו באופן טכני, אלא גם כדבר שיש לו קשר נפשי אליו; ואם אין לאדם קשר נפשי אל הדבר - הוא נהנה ממנו פחות.

כדי להסביר ולהעמיק בחשיבות ההתקשרות לרכוש ולדברים של האדם, נתבונן בדברות שאחרי מצות השבת ולפני "לא תגנֹב".

✦ "לא תרצח" – התקשרות לחיים

נתחיל מה"לא" הראשון והגדול מכולם - "לא תרצח". אדם שטוב לו בחיים ושמח בהם, אוהב גם שאחרים יחיו; ומי שרוצח - הדבר מעיד שגם לו עצמו לא טוב. התוצאה של הרציחה היא שהחיים הופכים לדבר שאין לו ערך - גם חייו של הרוצח עצמו. הוא מסתכל על החיים בבוז וביחס מנוכר; וכמו שהסתכל על חייו של השני בניכור, כך הוא מסתכל גם על עצמו ועל חייו.

כבר לפני כן לא היתה בו די אהבה לחיים: הוא לא אהב די את עצמו ולא אהב את חיי האחרים, ולכן רצח. וגם אחרי שרצח יש לכך תוצאה: הוא נעשה מנוכר לחיי אחרים וגם לחייו שלו. זהו "לא תרצח".

חז"ל, באומרם שאדם צריך לומר "בשבילי נברא העולם", רצו לחנך את האדם שלא לפגוע בשני. הם לא רצו רק לומר לו: אל תהרוג את השני מפני ש**בשבילו** נברא העולם, אלא הם אמרו לכל אדם: אמור "**בשבילי** נברא העולם", ושיהיה לך חוש לכך שהעולם נברא בשבילך - ואז תאהב את החיים, וממילא תאהב גם את חברך ותרצה שימשיך לחיות. זה מה שהאמירה "בשבילי נברא העולם" מולידה באדם.

✦ "לא תנאף" – התקשרות לזולת

ומהו "לא תנאף"? הנואף הוא אדם שהזולת בעבורו הוא דבר להשתמש בו, ליהנות ממנו ולזרוק אותו - הוא אינו מייקר את מי שהוא נקשר אליו. אדם המחובר חיבור אמיתי נהנה מעצם קיומו של האחר, ואינו בא לנצל אותו.

ב"לא תרצח" הסברנו שאדם מתוקן הוא אדם המבין את ערך החיים. ב"לא תנאף" הדבר מתקדם: אם אני באמת מתייחס בכבוד רב לאדם השני, לא אזלזל בו, לא אהנה ממנו ואנצל אותו ואחר כך אאבד את הקשר עמו. הקשר עמו הוא עצמו מקור להנאה; ואדרבה - ליהנות, לנצל ולזרוק, זה מה שמזלזל בכול וגורם באמת לחוסר

הנאה. ההנאה האמיתית והמתוקנת, התענוג האמיתי, השבת האמיתית - הם כשאני מייקר את חיי שלי ("בשבילי נברא העולם"), מייקר גם את חייו של השני, ומייקר מאוד את הקשר ולא מזלזל בו.

✦ "לא תגנוב" – התקשרות לרכוש

אם כן, מהו החידוש ב"לא תגנֹב"? שהאדם מתייחס לרכוש כפי שהוא מתייחס לאדם: גם רכושו אינו מזולזל בעיניו ואינו רק אמצעי. יש לו כבוד לרכושו; הרכוש יקר וחביב עליו, ובמובן מסוים אפשר אף להכיר לו טובה. הוא מרגיש שאם יסתכל על הרכוש כדבר שאפשר לנצל ולזרוק, הוא באמת לא יֵדע ליהנות ממנו.

ליהנות מרכוש פירושו לדעת להתקשר. כפי שאמרנו ב"לא תרצח": אם אני יודע לייקר את חיי, אני יודע לייקר גם את חיי השני. וכשאני מרגיש שהקב"ה גורם לי לייקר את חיי - כשהוא אומר לי "בשבילך בראתי את העולם" - הדבר גורם לי לרצות גם בחייו של השני.

כך גם ברכוש: אם אדע לייקר את הקשר שלי לרכושי ולא לזלזל בו, אתייחס באמת לרכושי כשלי ולרכושו של השני כשלו. רכוש אינו רק דבר שנועד להנאתי; כדי שאהנה ממנו, עלי להתקשר אליו.

ממילא, אם אני רוצה לבנות היטב את ההתקשרות, עלי להרגיש שמה ששייך לשני - שלו, ומה ששלי - שלי. אם מה ששייך לשני אינו שלו, ואני יכול לקחת אותו ולנצל אותו, נבנית בתוכי התחושה שרכוש הוא דבר שמנצלים אותו.

✦ כיבוד אב ואם – גם לתת זה תענוג

יש דיבר אחד שדילגנו עליו: בין השבת לבין "לא תרצח" מופיעה מצות כיבוד אב ואם (שמות כ, יא). מצות כיבוד אב ואם גורמת לנו לראות את מצות השבת, ואת מאמר חז"ל שמבטא אותה (כפי שהארכנו לעיל) "בשבילי נברא העולם", מזווית נוספת.

כשחז"ל אומרים שכל אחד צריך להרגיש שהעולם נברא בשבילו, מלבד כך שהדבר מלמד שהקב"ה אוהב את האדם מאוד, הוא גם מלמד שכיף לתת למישהו: הקב"ה נהנה לברוא את העולם בשבילך ומזה תלמד גם אתה ליהנות לתת לאחרים. זה מה שמלמד אותנו כיבוד אב ואם: אני לומד להעריך את ההורים לא רק כמי שנותנים לי, אלא גם על כך שנתנו לי להרגיש שגם לתת זו הנאה - ולא רק לקבל.

אילו היתה לי רק שבת, הייתי עלול לצייר לעצמי בטעות שלקבל זו הנאה וזהו, אבל להשקיע ולתת - אין בכך הנאה. כיבוד אב ואם הוא כשאני נותן ומשקיע בילדיי ונהנה מכך מאוד.

ומהו, מצד הילד, כיבוד ההורים? זהו כשהילד מרגיש שכאשר הוריו נותנים לו משהו, הם אינם נותנים לו רק את החפץ עצמו, אלא יחד עמו גם את התחושה שלתת זה כיף, שלאהוב זה דבר טוב, שיש אמון בין אנשים ושטוב לאנשים לעזור זה לזה.

כך אנו שמים לב שכשהקב"ה נתן לנו שבת, הוא נתן לנו בעצם את התחושה שהוא נהנה שיהיה לנו טוב. וכשאני קורא את המשפט "בשבילי נברא העולם", אין פירושו בסופו של דבר רק שטוב לי, אלא שהקב"ה נתן לי בתוכו גם את התחושה: אני עושה הכל בשבילך.

כשאני רוצה לומר לילד 'אל תגנוב', אני רוצה במידה מסוימת לומר לו: כבד אותי, ושים לב שאני נתתי לך כי אני שמח שאתה קיים, וכך גם אתה תשמח שיש אנשים אחרים שאתה יכול להיות קשור אליהם ולתת להם מקום.

בעצם, אני רוצה לומר לו הכל יחד - שבת, ובתוך זה כיבוד אב ואם, לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב - אני רוצה לומר לו שאני מאוד רוצה שיהיה לו כיף, ושהעולם הוא כיף. וכשאני אומר לו את זה, אני גם מראה לו את העובדה שכיף לי לראות אותו ולהגיד לו את זה. כך הוא לומד שהעולם הוא מקום טוב ומשמח, וגם נתינת מקום לעוד יהודי היא משמחת.

כך נעשית יקרה בעיניי ההתקשרות לשני, וכפי שהסברנו - משם משתלשלת גם ההתקשרות לרכוש. וכך איני מזלזל ברכוש, אלא מייקר אותו.

✦ בעולמו של הילד: משפחה, התקשרות ורכוש

כדי להמחיש זאת בחייו של הילד, נשים לב לתחושות הפנימיות שלו: לילד אין רצון להיות פתאום במשפחה אחרת. חוויית ההתקשרות שלו להוריו חזקה מאוד, ו'מעבר' למשפחה אחרת - גם אם היא עשירה יותר - אינו עולה בדעתו כדבר טוב יותר. לכל היותר הוא יאמר זאת כדי 'למתוח' מעט את הוריו ולראות כיצד יגיבו; אבל באופן פשוט, ילד מרגיש התקשרות להוריו.

הילד לא מרגיש רק קשור להוריו, אלא גם שהוריו קשורים אליו, וגם מבין היטב מהי משפחה. אם ההורים מראים פתאום קשר לילדים זרים כאילו היו הוריהם, הילד נפגע מכך.

אם כן, אם אחפש אצל הילד את מה שהסברנו אצל המבוגר ב"לא תנאף" - זוהי הבנתו מהי משפחה. לא רק המבוגר מבין מהו אמון אמיתי בין איש לאשתו; גם הילד מבין מהי התקשרות אמיתית של משפחה.

אם כן, כשם שאצל מבוגר הסברנו שמתוך ההתקשרות האמיתית לזולת - "לא תנאף", אנחנו עוברים להתקשרות לרכוש - "לא תגנֹב", כך כשאני רוצה להסביר לילד מהו "לא תגנֹב" אני מסביר לו שכמו שהוא קשור באמת למשפחה שלו, כך יש גם התקשרות לחפצים ולדברים: יש דברים שהם באמת שלך, ויש דברים שאינם שלך. ודווקא העובדה שמה שאינו שייך לך אינו שלך - היא שגורמת גם לכך שמה ששלך יהיה באמת שלך.

✦ נתינת צדקה

אחרי כל מה שאמרנו, עשויה להתעורר שאלה: אם כל כך חשוב שהילד ייקר את רכושו, מדוע אני מחנך אותו לתת צדקה? התשובה היא שכמו ש"לא תרצח" ו"לא תנאף" קודמים ל"לא תגנֹב", כך גם בנתינת הצדקה: אף שההתקשרות לרכוש היא דבר חשוב, לייקר את השני קודם אליה.

לקחת דבר שהוא שלי, שיש לי אליו אפילו התקשרות טובה, ולתת אותו לאחר - פירושו לומר שככל שתהיה לי התקשרות לרכוש, ההתקשרות לאדם אחר נעלית ממנה בוודאי. ולא עוד, אלא אדרבה: כשאני מרגיש קשור לרכוש, וההתקשרות לאדם גדולה עוד יותר, הנתינה שלי נעשית עמוקה עוד יותר, ומקשרת עוד יותר ביני לבין הסובבים אותי.

איני נותן לך רק דבר טכני, כך שהתחושה היא שבמקום שאני אנצל את הרכוש, אתה תנצל אותו - אלא אני נותן לך משהו שאני באמת קשור אליו. וכך אני בונה, תוך כדי נתינת הצדקה, קשר חזק יותר ביני לבינך. חז"ל אומרים: "אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה" (סוכה מט, ב) - העיקר הוא מאור הפנים שבו האדם נותן את הצדקה, כי בכך הוא נותן גם את הפנימיות ולא רק את החיצוניות.

בחלק הבא נעבור בע"ה ליישום המעשי, ונראה כיצד עלינו להתייחס למקרי גניבה שונים: לגניבה מההורים, לגניבה מאחרים, לגניבה ילדותית ותמימה ואף לגניבה בגיל מבוגר.

רבנים ופוליטיקה

שאלה: יש רבנים גדולים שמעורבים בפוליטיקה ומשפיעים עליה, ויש רבנים גדולים וחשובים שאינם מעורבים בפוליטיקה כלל. האם זה טוב שרבנים יתעסקו בפוליטיקה? ואם כן, מדוע יש רבנים גדולים שאין להם השפעה על כך?

תשובה:

היחס בין התורה לבין ההנהגה בפועל הוא סוגיה מורכבת באופן כללי. במשך הדורות היו לסוגיה זו הרבה הופעות. כבר פעם היו מלכים והיו תלמידי חכמים, וזה לא בדיוק אותו דבר. אפילו בתורה יש מצות מינוי מלך, ויש סנהדרין; יש גם אנשים 'רגילים' שיושבים ולומדים תורה, ואנשים שעובדים את ה', צדיקים נסתרים וצדיקים גלויים, ולהנהגת הציבור ממונים טובי הקהל.

יש כל כך הרבה תפקידים, ולהפוך את הכל ולומר שמי שהוא תלמיד חכם גדול - הוא צריך להיות בפוליטיקה - זה מחשבה מוזרה.

אדרבה, באופן פשוט קל יותר להסתכל על הפוליטיקה כצורת התנהלות שבסך הכל עוזרת לאנשים להסתדר אחד עם השני, ולא לקשר אותה לאידיאולוגיות גדולות

מדי. כי ברגע שהופכים את הדברים ל'מלחמות דת', ולא רק 'חושן משפט' פשוט, אז זה לא מתאים.

ניתן דוגמה פשוטה: בחושן משפט אין דבר כזה שמחליטים שיש רב שהוא גדול הדור, ולפי מה שהוא מורה - כך מחליטים; אלא יש בית דין, שבו "זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד". בדרך כלל יש בית דין מוסכם של שלושה דיינים. אין מרא דאתרא שפוסק בזה, אלא הולכים לפי הרוב, בגלל שאלה עניינים ממוניים, שבהם לא הולכים לפי רב באופן פשוט.

כשהולכים על מערכה ציבורית פוליטית - השאלות העיקריות הן אלו ששייכות לתחום של חושן משפט. הרבה ענייני כספים, הרבה נדל"ן, ואפילו עניינים ביטחוניים, כמו האם יוצאים למלחמה או לא. העניינים האלה שייכים יותר לחושן משפט ולא לאורח חיים.

אז באופן פשוט דיני נפשות וממונות שייכים לרוב, ולא לרב. התפקיד של הרב הוא באורח חיים. יכולות להיות שאלות ששייכות להנהגה הציבורית שהן קצת יותר תאורטיות, ואז באמת הן יהיו שייכות לאורח חיים. אבל ברגע שהשאלה נוגעת למעשה היא כבר שייכת לחושן משפט, ולכן הרוב צריך להכריע בה באופן הכי פשוט.

עצם זה שהופכים את הפוליטיקה ל'מערכה' של הרבנים האלה לעומת הרבנים האלה, ודווקא הגדולים צריכים להכריע - קצת מפתיע שלשם זה הולך.

בפוליטיקה המוניציפלית, בערים, זה באמת לא כך. עובדים לפי בחירות, והכל יותר מתנהל שם לפי רוב, וכך צריך להיות.

נגיד בצורה יותר פשוטה: ברגע שתלמידי חכמים הופכים להיות בעלי בתים על החושן משפט, הרבה פעמים הם נכנסים גם לסוגיות שיוצרות ביזוי של התורה, ולא רק קידוש ה'.

שאלה: פעם הרב הציג את ההתאספות של הציבור החרדי סביב 'גדול הדור' כמשהו חיובי.

תשובה:

עצם היכולת של ציבור גדול להתאחד סביב הנהגה אחת זה משהו גדול. אבל כשזה הופך להיות מדד, שהחשיבות של הרבנים נמדדת לפי כמות ההשפעה הפוליטית שיש להם, זו כבר בעיה.

יש דבר כזה בחז"ל, ולכן מה שאני אומר הוא לא כל כך פשוט. חז"ל אומרים שיש תלמיד חכם שהוא "גדול בחכמה ובמנין". מהו מנין? כמות התלמידים שיש לו. אחד שיש לו קצת תלמידים, וממילא קצת השפעה, מול אחד שיש לו הרבה תלמידים והרבה השפעה - יש לכך משקל. אבל אם תלמיד חכם גדול מהשני במנין, אבל קטן ממנו בחכמה - החכמה חשובה מהמנין. אבל גם הגדולה של תלמיד חכם אחד על פני השני במנין היא משמעותית. כך גם רואים בחז"ל (סנהדרין כו, א) על שבנא שהיו לו יותר תלמידים מחזקיה, ויש לכך השפעה.

אבל להפוך את ההשפעה למדד של הגדולה - מגוחך שזה נהיה כל כך משמעותי.

שאלה: הרביים בחב"ד עסקו הרבה בעסקנות ציבורית?

תשובה:

להיכנס לפוליטיקה, ולדבר על מועמד או מפלגה מסוימים - היה רק פעם אחת. אין דבר כזה שהרבי לקח נציג של חב"ד, ואמר לו להיות הנציג שלו בכנסת. ודאי שהרבי לא רצה להיכנס לתוך המקום הזה. הוא לא היה נגד המפלגות, הוא רצה שהם יעבדו טוב ובאמת אנשים ידאגו למה שצריך, וחשב שחשוב לבחור, אבל אם אתה מחליט שההנהגה שלך מרוממת מהפוליטיקה - אל תערבב אחד עם השני, ואל תיכנס חזק למועמד מסוים והשפעות פוליטיות.

רק פעם אחת הוא התערב מאוד חזק, כי הוא חשב שזה פיקוח נפש, אבל רק כשהיו עניינים של פיקוח נפש ממש הרבי התערב בבחירות.

יש יהודי אחד שהיה גר פה ביצהר, ובבחירות, כשהרבי אמר ללכת להצביע, אבא שלו הלך לשכנע אנשים להצביע למי שהרבי אמר להצביע לו. הוא סיפר שהוא פגש אישה, שבכלל לא נראית שייכת לציבור שומרי תורה ומצוות, והוא אמר לה שהרבי אמר שמי שיצביע ג הוא יברך אותו. אז היא מיד ענתה לו: איזה שטויות, אני מצביעה מרצ, אתה חושב שלכן הרבי לא יברך אותי? תראה כמה מכתבים יש לי ממנו, והוא יודע שאני מצביעה מרצ...

בסוף הצדיקים צריכים להיות גדולים ומרוממים יותר מהויכוחים שיש בתוכנו.

שאלה: אבל תמיד אמרתם לנו פה שלתורה יש אמירה ציבורית, ושלגדולים צריכה להיות הנהגה ציבורית; ולא רק להשאיר לאחרים איך המציאות צריכה להיראות.

תשובה:

זה באמת כך, אבל הפוליטיקה היום מעורבבת משני חלקים:

חלק ראשון הוא אמירות כלליות ועקרוניות, שזה מצוין, והרבי התערב בזה המון.

החלק השני הוא הרבה עניינים כספיים, ופה זה לא פשוט.

בסוף רוב המריבות הן על עסקנות, ועל משרות, ולא פשוט להיכנס למקום כזה. ואנשים צריכים לדעת לעבוד אחד עם השני כמה שיותר ישר והגון, ולעבוד לפי רוב. לכן זה מורכב.

הספר שיעשה לך סדר בעבודת ה'

500 עמודים על אהבת ה' ויראתו, ועל הדרך הנכונה
להתפעלות והתרגשות בעבודת ה'

לרכישה: 058-770-1560 או באתר ישיבת עוד יוסף חי

בית המדרש
עוד יוסף חי
בראשות הרב יצחק גינזבורג שליט"א

כשאנו עוסקים בחינוך הילדים
ובבניין הנפש שלנו, אנו פוגשים סתירה
מעניינת בין שתי מצוות בעשרת הדברות: מצד
אחד, מצוות **השבת** ומאמר חז"ל "בשבילי נברא
העולם" נותנים לנו את ההרגשה שהקב"ה אוהב אותנו
ורוצה שניהנה מעולם שלם וטוב גם בלי להתאמץ. מצד
שני, כשאנו גדלים ומחנכים את ילדינו למצות **לא תגנֹב**,
אנו עלולים להרגיש שמדובר בפשרה ואילוץ שנובעים
רק מכך שיש עוד אנשים בעולם וצריך להתחלק איתם.

במדור **מעמיקים בחינוך** בגליון זה נתבונן בנטייה של
הנפש אחרי "מַיִם גְּנוּבִים יִמְתָּקוּ" (משלי ט, יז) כזיכרון
מאור השבת ומחוויית הילדות, ומנגד בדברי חז"ל "רוצה
אדם בקב שלו". דרך התבוננות ברצף עשרת הדברות
- מהשבת וכיבוד אב ואם ועד היחס לחיים, למשפחה
ולרכוש - אנו מבררים מהי **התקשרות אמיתית** למה
ששייך לנו, איך היא מולידה בנו שמחה בנתינה, וכיצד
מתוכה מתגלה גם העומק של מצוות **הצדקה** בעבודת
ה' שלנו.

אנו מזמינים אתכם להצטרף ללימוד מעמיק ובהיר
שפותח מבט מחודש על חינוך הילדים, על הקשר בין
אדם לחברו ועל השמחה בחלקנו.